

УДК 378.091.26

[https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-4\(18\)-214-228](https://doi.org/10.52058/2786-6025-2023-4(18)-214-228)

Кміть Олена Володимирівна кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри мов і методики їх викладання, Національний університет «Чернігівський колегіум» імені Т.Г. Шевченка, вул. Гетьмана Полуботка, 53, м. Чернігів, 14013, тел.: (093) 500-58-40, <https://orcid.org/0000-0003-3396-7798>

КРИТЕРІЇ ВІДБОРУ ТЕКСТОВОГО МАТЕРІАЛУ ДЛЯ ТЕСТОВОГО КОНТРОЛЮ АУДИТИВНИХ УМІНЬ СТУДЕНТІВ НЕМОВНИХ СПЕЦІАЛЬНОСТЕЙ

Анотація. Статтю присвячено актуальній проблемі відбору аудіотекстів для організації та проведення тестового контролю рівня сформованості іншомовної компетентності в аудіюванні студентів немовних спеціальностей закладу вищої освіти (ЗВО) з позиції інтеракціонального підходу. У практиці тестування відбір аудіотекстів для розробки тестів з аудіювання здійснюється відповідно до цілей тестів. Цілі тестів узгоджуються зі змістом навчання аудіювання, який у немовному ЗВО визначається професійно-орієнтованим підходом до навчання іноземних мов. Цей підхід передбачає використання у навчальному процесі матеріалів, що відображають спеціальну тематику. Отже в немовних ЗВО тексти за спеціальністю використовуються як в процесі навчання, так і в ході контролю. Відбір іншомовного текстового матеріалу для тестового контролю аудитивних умінь, а саме для розробки тестів, спрямованих на перевірку розуміння тексту за спеціальністю, повинен здійснюватися при врахуванні загальних вимог до тексту. Ці вимоги стосуються мовного матеріалу, змісту, структури та обсягу аудіотекстів. Згідно з цими вимогами аудіотексти за спеціальністю повинні належати до усної форми професійного спілкування спеціалістів, бути науковими, цікавими, відповідати спеціальності студентів, тематиці профільюючих дисциплін немовного ЗВО, містити нові наукові дані, візуальні опори, бути доступними в мовному та смисловому плані, а також за тривалістю звучання, характеризуватися обмеженістю інформаційної насиченості. У даному дослідженні уточнення критеріїв відбору аудіотекстів для розробки тестів з аудіювання здійснено на базі зазначених вимог при врахуванні особливостей аудіотексту як об'єкта розуміння під час аудіювання в тестових умовах та визначених нами особливостей тестового контролю аудитивних умінь студентів немовних спеціальностей. У результаті дослідження сформульовано такі критерії відбору текстового матеріалу для тестового контролю аудитивних умінь студентів

немовних факультетів ЗВО: а) відповідність аудіотекстів структурно-типологічним текстоутворюючим ознакам, зокрема когерентності, інформативності, композиційно-логічній завершеності; б) відповідність аудіотекстів ситуаціям і темам професійної сфери усної форми спілкування фахівців певного профілю; в) автентичність аудіотекстів; г) комунікативна спрямованість аудіотекстів; д) доступність аудіотекстів за змістом, характером мовного матеріалу, темпом мовлення; е) новизна та пізнавальна цінність інформації аудіотексту; ж) наявність зорових опор при пред'явленні аудіотекстів; з) посилення для сприймання на слух обсяг аудіотекстів; и) обмеженість інформаційної насиченості аудіотекстів.

Ключові слова: тестовий контроль, аудитивні вміння, аудіотексти, критерії відбору аудіотекстів, студенти немовних спеціальностей.

Kmit' Olena Volodymyrivna Candidate of Education, Associate Professor, Associate Professor of Languages and Methodology of their Teaching Chair, T. H. Shevchenko National University «Chernihiv Colehium», Hetman Polubotok St., 53, Chernihiv, 14013, tel.: (093) 500-58-40, <https://orcid.org/0000-0003-3396-7798>

CRITERIA FOR SELECTION OF TEXT MATERIAL FOR LISTENING SKILLS TEST CONTROL OF NON-LINGUISTIC SPECIALTIES STUDENTS

Abstract. The article is devoted to the actual problem of selecting audio texts for organizing and conducting test control of foreign-language competence in listening to students of non-linguistic specialties of a higher education institution (HEI) from the position of an interactional approach. In the practice of testing, the selection of audio texts for the development of listening tests is carried out in accordance with the objectives of the tests. The objectives of the tests are consistent with the content of listening instruction, which at non-linguistic specialties is determined by a professionally oriented approach to teaching foreign languages. This approach involves the use of materials in the educational process that reflect special topics. At non-linguistic specialties of HEI texts by specialty are used both in the learning process and in the course of control. The selection of foreign text material for the test control of listening skills, namely for the development of tests aimed at checking the understanding of the text by specialty, should be carried out taking into account the general requirements for the text. These requirements relate to language material, content, structure and volume of audio texts. According to these requirements, audio texts in the specialty should belong to the oral form of professional communication of specialists, be scientific, interesting, correspond to the specialty of students, the subject of the profile disciplines of the non-linguistic

departments of HEI, contain new scientific data, visual supports, be available in linguistic and semantic terms, as well as in terms of sound duration, characterized by limited information saturation. In this study, the refinement of the criteria for selecting audio texts for the development of listening tests was carried out on the basis of the specified requirements when taking into account the features of audio text as an object of understanding during listening in test conditions and the features of the test control of the listening skills of students of non-linguistic departments determined by us. As a result of the study, the following criteria for the selection of textual material for the test control of the auditory skills of students of non-linguistic faculties of HEI are formulated: a) compliance of audiotexts with structural-typological text-forming features, in particular coherence, information content, compositional-logical completeness; b) compliance of audiotexts with situations and topics of the professional sphere of oral communication of specialists of a certain profile; c) authenticity of audio texts; d) communicative orientation of audio texts; e) availability of audio texts in terms of content, nature of speech material, pace of speech; f) novelty and cognitive value of audio text information; g) the presence of visual supports upon presentation of audio texts; c) the volume of audio texts feasible for listening; and) limited information saturation of audio texts.

Keywords: test control, listening skills, audio texts, criteria for audio texts selection, non-linguistic specialties students.

Постановка проблеми. Сьогодні ні в кого не виникає сумнівів стосовно того, що на немовних факультетах ЗВО навчання іноземної мови повинно мати професійний характер та будуватися з урахуванням потреби спеціалізації студентів. Сучасна методична наука, спираючись на вищезазначений факт, передбачає введення в навчальний процес з іноземної мови елементів ранньої спеціалізації, тобто використання матеріалів, пов'язаних зі спеціальністю студентів, починаючи з першого року навчання. Таким чином, курс навчання іноземної мови на немовних факультетах ЗВО має певну тематичну спрямованість. Тематика текстів відображає ключові питання з обраної спеціальності. Вона передбачається на цілий курс навчання іноземної мови та обговорюється з викладачами профілюючих кафедр. Навчання існуючих видів іншомовної мовленнєвої діяльності та їх контроль здійснюються на основі матеріалів з обраної тематики. При організації тестового контролю аудіювання, як однієї з ефективних форм контролю на немовних факультетах ЗВО, значну роль відіграє відбір іншомовного текстового матеріалу. В процесі такого відбору слід дотримуватися певних методичних вимог та критеріїв. Отже, відбір текстів для організації тестового контролю аудіювання у немовному ЗВО виступає важливою проблемою, від вирішення якої залежить мотивація вивчення іноземної мови студентами та підвищення ефективності освітнього процесу.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. У практиці тестування відбір аудіотекстів для розробки тестів з аудіювання здійснюється відповідно до цілей тестів. Цілі тестів узгоджуються зі змістом навчання аудіювання, який у немовному ЗВО визначається професійно-орієнтованим підходом до навчання іноземних мов. Цей підхід передбачає використання у навчальному процесі матеріалів, що відображають спеціальну тематику. Отже в немовних ЗВО тексти за спеціальністю використовуються як в процесі навчання, так і в ході контролю. Відбір іншомовного текстового матеріалу для тестового контролю аудитивних умінь, а саме для розробки тестів, спрямованих на перевірку розуміння тексту за спеціальністю, повинен здійснюватися при врахуванні загальних вимог до тексту. В методиці є праці, які містять основні вимоги до аудіотекстів для закладів загальної середньої освіти (Захарова С.А., Слухіна Н.В., Мусницька О.В., Бігич О.Б., Руснак Д.А.) та для мовного ЗВО (Ліхобабін Б.І., Алексеєва І.Н., Мартиненко О.Є., Задорожна І.П., Шевкопляс Л.В.). Ці вимоги стосуються мовного матеріалу, змісту, структури та обсягу аудіотекстів. Вимоги до аудіотекстів за спеціальністю визначені у ряді досліджень (Балкевич Н.В., Онісіна І.С., Максименко Л.О.). Згідно з цими вимогами аудіотексти за спеціальністю повинні належати до усної форми професійного спілкування спеціалістів, бути науковими, цікавими, відповідати спеціальності студентів, тематиці профільюючих дисциплін немовного ЗВО, містити нові наукові дані, візуальні опори, бути доступними в мовному та смисловому плані, а також за тривалістю звучання, характеризуватися обмеженістю інформаційної насиченості. Слід зазначити, що в нашому дослідженні уточнення критеріїв відбору аудіотекстів для розробки тестів з аудіювання здійснюватиметься на базі згаданих вимог при врахуванні особливостей аудіотексту як об'єкта розуміння під час аудіювання в тестових умовах та визначених нами особливостей тестового контролю аудитивних умінь студентів немовних спеціальностей [1; 2, С. 50; 3; 4; 5].

Мета статті полягає у визначенні критеріїв відбору текстового матеріалу для тестового контролю аудитивних умінь студентів немовних спеціальностей.

Виклад основного матеріалу. Розглянемо особливості аудіотексту за спеціальністю як об'єкта розуміння під час аудіювання в умовах виконання тесту. З цією метою: а) визначимо функціонально-стильову належність професійно-спрямованого усного мовлення, на основі якого будуються аудіотексти за спеціальністю; б) визначимо тип аудіотекстів за спеціальністю, беручи до уваги їх тематику; в) звернемося до теоретичного та емпіричного аналізу аудіотексту з точки зору лінгвістики.

Вибір функціонального-стильового реєстру мовлення залежить від сфери, умов та ситуації спілкування. Сучасна теорія тестування визнає доцільним використовувати в тестах з аудіювання фрагменти реального

усномовленневого спілкування. Відповідно до інтеракціонального підходу у процесі організації тестування враховується узгодженість ситуацій тестового та позатестового мовлення. Усні аудіотексти, що застосовуються при проведенні тестування, повинні спонукати тестованого до мовленневих дій, які є максимально наближеними до таких дій у позатестових обставинах, тобто ці тексти повинні бути адекватними реальним обставинам спілкування, співвідноситися з конкретними сферами, умовами та ситуаціями реального спілкування.

Таким чином нашим завданням є вивчення та виділення типових комунікативних ситуацій, в яких може здійснюватися сприймання на слух іншомовного повідомлення у сферах спілкування вчителів інформатики, адже відбір аудіотекстів здійснюватиметься для розробки тестів з аудіювання, призначених для студентів, які після закінчення навчального закладу одержать кваліфікації “Вчитель інформатики, математик-програміст”, “Вчитель математики та основ інформатики”, “Вчитель фізики та основ інформатики”, “Вчитель трудового навчання та основ інформатики”.

Під сферою спілкування розуміють деяку сукупність однорідних комунікативних ситуацій, що характеризуються однотипністю мовленнєвого стимулу людини, відношенням між комунікантами та обстановкою спілкування [2, С. 51]. Для визначення реальних сфер спілкування спеціалістів з комп’ютерного навчання виникає необхідність аналізу основних напрямів професійної діяльності названих спеціалістів. Спеціалісти з комп’ютерного навчання можуть успішно виконувати щонайменше три основні функції:

- а) учителя основ інформатики та обчислювальної техніки;
- б) організатора комп’ютерного навчання на матеріалі шкільних навчальних предметів;
- в) організатора використання комп’ютера для адміністративних цілей та управління навчанням.

Для виконання цих функцій учитель інформатики повинен мати достатньо глибокі професійні знання з інформатики та обчислювальної техніки, які б дозволили йому вільно володіти комп’ютером і його програмним забезпеченням, ефективно використовувати комп’ютер як об’єкт вивчення, інструмент для вирішення завдань і засіб навчання будь-якого навчального предмета. Володіння іноземною мовою, зокрема аудіюванням, для названих спеціалістів може стати опорою в опануванні обраної спеціальності, каналом інформації, одним із способів розширення професійного кругозору. Отже сферу спілкування, в якій може відбуватися сприймання на слух іншомовних повідомлень спеціального характеру вчителями інформатики, можна визначити як професійно-трудоу [2, С. 52]. Під типовою комунікативною ситуацією ми, услід за В.Л.Скалкіним, розуміємо модель реального контакту,

в якому реалізується мовленнєва поведінка співрозмовників в типових для них соціально-комунікативних ролях [2, С. 52]. Зауважимо, що в тестових обставинах ми створюємо штучні ситуації спілкування, що моделюють усномовленнєве спілкування спеціалістів. Тому тестований має можливість сприймати на слух усне мовлення носіїв мови з професійної тематики лише в умовах опосередкованого спілкування. Виходячи з цього, ми не ставимо перед собою завдання визначення соціально-комунікативних ролей.

Для виявлення ступеня надійності даних, які ми одержали за допомогою методу спостереження, у 2022 році було проведене інтерв'ю. До складу 32 респондентів входили викладачі кафедри інформатики Дрогобицького педагогічного університету, вчителі інформатики шкіл м. Дрогобича та м. Чернігова. Проведене інтерв'ю дозволило уточнити і розширити інформацію про типові ситуації спілкування, в межах яких може здійснюватися сприймання іншомовних мовленнєвих повідомлень на слух, теми, які висвітлюються в цих ситуаціях. Дані інтерв'ю дають підстави говорити про те, що найбільш частотними ситуаціями, в яких учителі, викладачі інформатики виступають в ролі слухачів спеціалістів з інформатики — носіїв мови, є:

1. Відвідування лекцій (100% опитаних).
2. Сприймання на слух радіо- та телетрансляцій (90% опитаних).
3. Відвідування міжнародних виставок комп'ютерної техніки (70% опитаних).
4. Відвідування міжнародних наукових конференцій (40% опитаних).

За результатами спостереження та інтерв'ю основними темами спілкування в цих ситуаціях виступають: 1) типи комп'ютерів, 2) системне забезпечення комп'ютера, 3) програмне забезпечення комп'ютера, 4) сфери застосування комп'ютерів, 5) мови програмування, 6) комп'ютерні мережі. Перелічені теми відносяться до галузі техніки. Аналіз прийнятої у стилістиці англійської мови класифікації функціональних стилів мовленнєвої діяльності: 1) офіційно-діловий, 2) науково-професійний, 3) публіцистичний, 4) літературно-розмовний, 5) фамільярно-розмовний, а також визначеної нами сфери спілкування, виділених типових комунікативних ситуацій, тем спілкування дає змогу встановити стиль професійно-спрямованого усного мовлення, на основі якого будуються аудіотексти за спеціальністю, тип таких аудіотекстів тощо. При цьому слід зауважити, що в усній мовленнєвій діяльності функціональні стилі мовленнєвої діяльності у "чистому" вигляді спостерігаються дуже рідко [2, С. 54]. Отже в даному випадку має місце науково-професійний стиль з елементами публіцистичного та літературно-розмовного, тип аудіотекстів — тексти технічних наук або технічні тексти.

Проведемо теоретичний аналіз тексту з точки зору лінгвістики, а також емпіричний аналіз англomовних технічних аудіотекстів, відібраних нами відповідно до виділених ситуацій і тем спілкування. Під текстом, згідно з прийнятими у лінгвістиці визначеннями ми розуміємо усне монологічне або діалогічне мовленнєве повідомлення, яке характеризується композиційно-логічною завершеністю, складається з одиниць різних рівнів текстової ієрархії, об'єднаних структурно-смысловими зв'язками, і має певну комунікативну спрямованість [2, С. 54].

Завдання студентів при сприйманні аудіотексту в тестових умовах полягає в дешифруванні його смислової інформації для її однозначного розуміння, адекватного комунікативному наміру того, хто говорить. Вирішення цього завдання можливе за умови відповідності тексту структурно-типологічним текстоутворюючим ознакам: 1) когерентності; 2) інформативності; 3) композиційно-логічній завершеності [2, С. 54].

Когерентність проявляється в тексті у вигляді смислової, комунікативної та структурної форм цілісності, які співвідносяться як зміст, функція і форма. Смыслова цілісність тексту полягає в єдності його теми, в характері розкриття якої реалізується комунікативний намір того, хто говорить. Тема — це змістове ядро тексту, його конденсований та узагальнений зміст, тобто вербально реалізований концентрат загального змісту. Найменшою частковою темою тексту виступає тема понадфразової єдності або діалогічної єдності. Речення ж є носієм окремої теми лише в тому випадку, коли воно не входить до складу понадфразової єдності, а визначається як речення-повідомлення. Тема окремого тексту складається з декількох підтем, які несуть необхідну для її розкриття інформацію. Підпорядкування підтем темі тексту та їх складна взаємодія забезпечує цілісність тексту. У темі тексту відбиваються різноманітні й різнобічні явища та їх зв'язки з об'єктивною дійсністю. Отже, визначення теми має розглядатися як важлива передумова розуміння цілого тексту.

Проведений нами аналіз автентичних текстів, представлених у звукозапису відібраних згідно з виділеними типовими ситуаціями і темами спілкування, показав, що всі монологічні тексти мають лише одну тему, а діалогічні тексти обсягом не менше 1000 друкованих знаків містять одну або дві суміжні теми. Це пояснюється, на нашу думку, невеликими обсягами текстів, що пропонуються для сприймання на слух у процесі тестування. Комунікативна цілісність монологу проявляється в єдності комунікативного наміру того, хто говорить, тобто в єдності ідеї тексту, і забезпечується поступовим його рухом від уже відомого до невідомого, тобто конкретизацією і доповненням у комунікативному плані кожного

попереднього речення новим, що зумовлює утворення тема-рема-тичних ланцюжків та розвиток теми тексту. Слід зазначити, що комунікативна цілісність діалогу визначається ознаками, які задані комунікативною інтенцією і які реалізуються в тексті як смисловій єдності. До них відносяться, наприклад, модальність-диктальність як характеристики різних типів діалогів. В залежності від переваги спрямованості на повідомлення (“диктум”) або на особистісне ставлення партнерів до предмета розмови (“модус”) виділяють диктальні (інформативні) та модальні (ті, які передають точку зору) діалоги [2, С. 55]. Як правило, жодний із зазначених вище різновидів діалогу майже не зустрічається в чистому вигляді. В будь-якій розмові є присутніми елементи як модального, так і предметного діалогу. Структурна цілісність — характеристика тексту як єдиної структури. Текст як модель складається з компонентів (комунікативних блоків), об’єднаних певними відносинами. В моделі тексту розрізняють комунікативні блоки трьох типів: інтродуктивний, основний (їх може бути декілька) і заключний. Ця модель співвідноситься з виділенням “початку”, “середини” і “кінця” тексту у Н.К.Данилової та Л.А. Ноздріної; “експозицією”, “основою” і “завершенням” у В.А.Бухбіндера. Початкове речення тексту є маркером його початку — інтродуктивного блоку. В цілому функція інтродуктивного блоку полягає в тому, щоб дати фонову інформацію, необхідну для сприймання інформації, яка міститься в основному комунікативному блоці (або основних комунікативних блоках). Початок може включати як одне речення, так і ряд речень. У лінгвістиці виділяють чотири типи початку: фактуальний, проспективний, ретроспективний і початок-ствердження/узагальнення. Фактуальний тип початку тексту зустрічається найчастіше і складає 83% ймовірності. Фактуальний тип початку знайомить слухача з фактом, який має чи мав місце, і є відправним пунктом в описі предмета, явища. На основі аналізу аудіотекстів, відібраних нами, ми дійшли висновку, що у більшості (95%) цих текстів має місце фактуальний тип початку. Середина частина тексту (основний комунікативний блок) також може бути різною за обсягом. Вона може включати від одного речення до одного або декількох абзаців у монологі, та від однієї репліки до декількох реплік, об’єднаних однією темою в діалозі. Розрізняють чотири типи середини: ланцюжок (розкриття подій у часовій послідовності), паралелі (епізоди, непослідовні у часі) та середина-пояснення (розкриття думки початку). У відібраних нами аудіотекстах переважає середина-пояснення. Заключний блок досить часто зустрічається у текстах і представляє собою експлікацію ідеї або узагальнення цілого тексту. Інтеграція частин наукового тексту досягається завдяки семантико-тематичним зв’язкам, а також формально-граматичним і лексичним засобам. Ознаками структурного зв’язку між реченнями в

монологічному повідомленні служать тематичні слова, що утворюють топікальні або номінаційні ланцюжки, сполучники, прислівники, форми артикля, вживання єдиної дієслівної форми, “логічні слова”, порядок слів у реченні, семантичні сигнали початку, продовження, закінчення тексту тощо. Текст діалогу відрізняється від тексту монологу структурними та формально-мовними особливостями. Взаємозв’язок реплік в діалозі є взаємозв’язком не тільки смисловим, але й мотивним: інтонаційним і формальним.

Наступна структурно-типологічна ознака тексту — інформативність — проявляється як властивість тексту містити і передавати інформацію. Найбільш адекватним стосовно лінгвістики є широке трактування інформації як сукупності даних, які містяться в даному мовленнєвому повідомленні, що знімають ентропію, невизначеність знань реципієнта про картину дійсності, яка моделюється. Більш вузьке розуміння інформації стосовно тексту трактується як форма функціонування знання у вигляді тексту, відчуженого від автора, носія цього тексту [2, С. 57]. З позицій психолінгвістики інформативність характеризує не абсолютну кількість смислової інформації в тексті, не загальну його інформаційну насиченість, а лише ту інформацію, яка стане здобутком слухачів цього тексту. Оцінкою інформативності тексту служить міра адекватності інтерпретації задуму, цілі, основної ідеї повідомлення. Вважати інтерпретацію тексту адекватною можна тільки у випадку адекватного тлумачення задуму комунікатора, тлумачення його основної ідеї реципієнтом. Для того щоб інтерпретація тексту у процесі аудіювання була адекватною, необхідним є розуміння смислової структури тексту. Розуміння смислової структури тексту є процесом, який полягає в розкритті ієрархії смислових зв’язків на різних рівнях тексту. Під смисловим зв’язком розуміють внутрішньо-понятійний зв’язок, що передає певні предметні відносини [2, С. 57]. Нижчим рівнем текстової ієрархії і відповідно її елементарним смисловим утворенням є речення, репліка, в яких у сконденсованому вигляді змодельовані смислові зв’язки, що мають місце у конкретному тексті — монолозі або діалозі. Середнім змістовим утворенням, яке за довжиною перевершує речення, репліку та характеризується завершеністю, виступає понадфразова єдність або діалогічна єдність. Вищим змістовим утворенням є текст у цілому. Текст характеризується композиційно—логічною завершеністю, якщо розкриття покладеної в основу створення тексту комунікативної інтенції того, хто говорить, досягається поступовим рухом та розгортанням його тем. Загальну схему композиції тексту складають композиційно-мовленнєві форми, тобто типові однорідні форми вербальної комунікації, схеми формальних рис, що повторюються. Кожна мовленнєва форма — це певний тип логічного змісту і певний тип структури тексту. Логічний зміст монологу представлений такими

типами як подія, предмет, проблема; структурний зміст — просторовим і темпоральним факторами. На основі цього поділу визначаються наступні типи текстів: опис, повідомлення, розмірковування. Опис передає стійкі статичні зв'язки співіснування об'єктів, повідомлення — темпоральний розвиток, розмірковування — логічний розвиток [2, С. 58].

Аналіз аудіотекстів, відібраних нами, показав, що опис, повідомлення та опис-розмірковування є основними композиційно-мовленнєвими формами, якими представлені технічні тексти, а саме монологи. Для ситуації усного спілкування спеціалістів найбільш частотними виявляються чотири функціональні типи діалогів: діалог-з'ясування (розпитування), діалог-пояснення, діалог-розпорядження, діалог-обговорення (дискусія). Діалог-з'ясування характеризується найменшою структурною складністю і відносно невеликою різноманітністю реплік (в основному запитання та відповіді, об'єднані однією темою). Діалог-пояснення відрізняється складнішою структурою і найбільшою різноманітністю реплік. Для нього є властивим наявність оціночних реплік, запитань з метою одержання певної інформації. Характерною рисою діалогу-обговорення є те, що він відбувається в умовах більшої кількості учасників, думки яких з питань, що обговорюються, не співпадають. Тому він відзначається найбільшою структурною складністю і великою різноманітністю реплік. Часто репліка діалогу переходить в монолог зі всіма йому характерними рисами: логічністю, послідовністю, послідовністю розмірковування, завершеністю мовного оформлення [2, С.59].

Проведений нами аналіз аудіотекстів показав, що найбільш частотним є діалог—з'ясування (60%), за ним слідує діалог-пояснення (20%) та діалог- обговорення (20%). Такий функціональний тип діалогу як діалог-розпорядження не зустрічається серед відібраних нами аудіотекстів. Таким чином аудіотексти, що відбираються для розробки тестів з аудіювання, повинні відповідати ситуаціям і темам професійної сфери усної форми спілкування фахівців певного профілю. Крім того, ще однією вимогою до аудіотекстів є їх відповідність структурно-типологічним текстоутворюючим ознакам. Аналіз існуючих у методиці вимог до аудіотекстів за спеціальністю при врахуванні особливостей тестового контролю аудитивних умінь студентів немовних спеціальностей дає підстави для уточнення ще декількох вимог до аудіотекстів, що відбираються для розробки тестів з аудіювання. Такі тексти повинні бути автентичними, комунікативно спрямованими, доступними за змістом, характером мовного матеріалу, темпом мовлення, повинні характеризуватися новизною, пізнавальною цінністю інформації, наявністю зорових опор, посиленням для сприймання на слух обсягом, обмеженістю інформаційної насиченості тощо.

Схарактеризуємо кожну із зазначених вище вимог. Комунікативна спрямованість тестового контролю аудитивних умінь студентів немовних спеціальностей передбачає необхідність використання автентичних,

комунікативно-спрямованих повідомлень для розробки тестів з аудіювання. Автентичними є тексти, які створені носіями мови, охоплюють типові ситуації мовленнєвого спілкування, а люди, які представляють такі тексти для прослуховування, відносяться до носіїв мови. Комунікативна спрямованість повідомлення, сприйнятого на слух, зумовлює вирішення відповідних комунікативних завдань. Під час виконання тесту з аудіювання студентам необхідно досягти певного рівня розуміння іншомовного аудіотексту, вилучити необхідну інформацію, інтерпретувати її адекватно задуму автора і використати її для здійснення комунікативного завдання аудіювання. Відбір аудіотекстів, доступних за змістом, характером мовного матеріалу, темпом мовлення для розробки тестів з аудіювання створює основу для комунікативної спрямованості тестового контролю аудитивних умінь студентів немовних спеціальностей. Адже лише на базі доступних аудіотекстів можуть бути розроблені тести з аудіювання, які виявляють комунікативно-достатній рівень оволодіння комунікативною компетентністю в цьому виді мовленнєвої діяльності зазначеним контингентом студентів.

Доступність аудіотексту за змістом визначається такими положеннями. Аудіотекст, в якому реалізована послідовність викладення фактів, є легшим для сприймання на слух, ніж повідомлення, що містить відхилення від предмета викладу. Аудіотекст з окресленими смисловими віхами, за якими йде їх розкриття, є значно легшим для сприймання аудитором. Крім того, аудіотекст, з темою якого аудитор обізнаний, виявляється легшим для сприймання, ніж повідомлення за незнайомою тематикою [2, С. 60]. Наявність деталізуючої інформації в аудіотексті полегшує сприймання для сильніших студентів, в той час як для слабших студентів цей фактор ускладнює сприймання повідомлення на слух. Наявність інформації в аудіотексті, яка вимагає домислювання, інтерпретації з боку аудитора, можна розглядати як фактор, що ускладнює сприймання на слух повідомлення для слабких студентів. Однак труднощі розуміння аудіотексту пов'язуються не з інтелектуальним змістом, а з лінгвістичною формою. Аудіотексти, які містять вирази синонімічні вирази, є складнішими, ніж ті, в яких ці вирази відсутні. Тип аудіотексту залежно від способу викладення інформації впливає на ступінь доступності такого тексту. G. Brown та G. Yule виділили три типи усних аудіотекстів: статичний, динамічний та абстрактний [2, С. 60].

До статичних відносяться тексти, які описують певний предмет, інструкції щодо складання приладів, їх застосування тощо. Повідомлення, в яких відбуваються зміни сцен та часу, належать до динамічних текстів. Абстрактними є тексти, які фокусуються на абстрактних поняттях, а не конкретних предметах. Статичний тип текстів, а саме тексти-описи є найлегшими для сприймання, в той час як абстрактний тип, представлений

текстами, що виражають погляди та думки, виявляється найскладнішим. З метою використання доступних за змістом аудіотекстів для студентів немовних спеціальностей повідомлення повинні відбиратися з урахуванням послідовності викладення фактів, чіткої окресленості смислових віх, незначного обсягу деталізуючої інформації. Крім того, у процесі відбору враховується градація аудіотекстів за рівнем змістової складності, що передбачає поступовий перехід в межах тематичного циклу від монологів-описів, монологів-повідомлень до описів-розмірковувань і, відповідно, від діалогів-з'ясування, діалогів-пояснень до діалогів-обговорень.

Доступність аудіотекстів за характером мовного матеріалу може бути забезпечена за умови дотримання вимог щодо доступності лексичного та граматичного матеріалу аудіотекстів з професійної тематики для даного контингенту студентів. Доступність аудіотекстів з точки зору лексичного матеріалу досягається завдяки використанню у повідомленні головним чином знайомої аудиторам лексики. Для розуміння іншомовного аудіотексту при виконанні тесту оптимальним відсотком незнайомих слів є 2-3%. Передбачається, що студенти можуть зрозуміти цю лексику шляхом розкриття значення за допомогою словотворення, збігу семантичних структур, логічного контексту [2, С. 61]. Доступність аудіотекстів для студентів немовних спеціальностей з точки зору граматичного матеріалу може бути забезпечена за умови побудови цих текстів на граматичних конструкціях, характерних для усних технічних повідомлень. Адже не викликає сумнівів те, що граматичні конструкції, характерні для технічних аудіотекстів, висувуються на перший план у процесі навчання іноземної мови, зокрема у навчанні аудіювання майбутніх вчителів інформатики. Найбільш частотними часовими формами дієслова в технічних аудіотекстах є Present Indefinite (Active, Passive) — 67,5%; Past Indefinite (Active, Passive) — 13%; Future Indefinite (Active) — 7%. Використання Passive Voice характеризується в таких текстах високою частотністю (32%). Серед безособових форм дієслова високу частотність мають Indefinite Infinitive — 51,5%, Past Participle — 22,5%, Present Participle Active — 13,7%, Indefinite Gerund Active — 8,75%. Решта безособових форм має невисоку частотність [2, С.62].

Для забезпечення доступності розуміння аудіотекстів значну роль відіграє врахування темпу мовлення. Темп, в якому повинні представлятися аудіотексти з професійної тематики для студента немовного ЗВО, визначається як нормальний середній [2, С. 62]. Ми обчислили темп мовлення носіїв мови у звукозапису — у монологічних та діалогічних повідомленнях за технічною тематикою. Він становить у монологічних повідомленнях 230 складів за хвилину, а в текстах діалогів дорівнює 250 складам за хвилину. На основі

зіставлення з класифікацією темпів мовлення, значення 230-250 складів/хв. с середнім темпом. Отже для організації поточного і тематичного тестування аудитивних умінь на немовних факультетах ЗВО доцільно відбирати аудіотексти з темпом 230-250 складів за хвилину, тобто із середнім темпом. Таким чином доступними для студентів немовних факультетів ЗВО вважаються аудіотексти, які характеризуються послідовністю викладення фактів, чіткою окресленістю смислових віх, незначним обсягом деталізуючої інформації, які відбираються з урахуванням їх градації за рівнем змістової складності, побудовані на знайомій лексиці (містять не більше 2-3 % незнайомих слів), на граматичних конструкціях усних технічних повідомлень, в яких темп мовлення становить 230-250 складів за хвилину.

Нагадаємо, що тестовий контроль аудитивних умінь студентів передбачає наявність психологічних передумов його організації. Зазначена особливість вимагає висунення таких вимог, згідно з якими відбір аудіотекстів для розробки тестів здійснювався б з урахуванням психологічних особливостей студентів віком 17-19 років. Спостереження показують, що студенти з більшою цікавістю слухають такий текст, в якому пропонується нова для них інформація зі спеціальності. Новизна інформації забезпечує умови, в яких аудіювання може виконувати свою комунікативну функцію — служити засобом одержання нових знань. З точки зору розвитку пізнавальної активності необхідно, щоб усі аудіотексти були цікаві студентам за своїм змістом, включали нову, цінну екстралінгвістичну інформацію, яка б відповідала їх духовним, інтелектуальним і професійним запитам. Інформація має тим більшу цінність для аудитора, чим більше вона сприяє досягненню мети, що стоїть перед ним.

Вимога щодо новизни та пізнавальної цінності інформації аудіотекстів висувається з огляду на те, що на немовних факультетах ЗВО необхідно стимулювати мотиви інтелектуально-пізнавального плану, забезпечувати реалізацію професійних мотивів студентів тощо. Потреба у вдосконаленні уваги студентів немовних спеціальностей зумовлює актуальність вимоги щодо забезпечення зорових опор при пред'явленні аудіотекстів у процесі тестування. Загальновідомо, що інформація легше сприймається аудитором, якщо вона підкріплюється зоровими опорами. Цей факт пов'язується з тим, що при застосуванні зорової опори в процесі прослуховування іншомовного мовленнєвого повідомлення розвантажується оперативна пам'ять аудитора, і його увага спрямовується на смисловий зміст повідомлення. Зорові опори при пред'явленні аудіотексту також використовуються для того, щоб до деякої міри зняти труднощі сприймання мовленнєвого повідомлення на слух. Зорові опори повинні відповідати змісту повідомлення, не відволікати увагу аудитора, а

фокусувати її на змісті повідомлення. Вони можуть бути представлені як у вербальній, так і невербальній формі. У процесі проведення тестування аудитивних умінь опори ТЗ одночасно виступають і зоровими опорами. Обмежена кількість годин на вивчення іноземної мови в немовному ЗВО, недостатній рівень професійної ерудиції та низький рівень сталості уваги юнаків і дівчат 17-19 років визначають потребу висунення вимоги щодо посилюючого для сприймання на слух обсягу аудіотекстів. Результати методичних досліджень показують, що для навчання аудіювання у немовному ЗВО слід використовувати невеликі, завершені за смислом фрагменти на півтори-дві хвилини звучання (що складає приблизно 900 друкованих знаків), збільшуючи їх обсяг до трьох — п'яти хвилин звучання (приблизно 2000 друкованих знаків) [2, С. 64]. На підставі викладеного вище для поточного і тематичного тестування аудитивних умінь відбираються тексти тривалістю звучання 1,5-5 хв.

Аналізуючи вплив інформаційної насиченості смислового змісту мовленнєвого повідомлення на його розуміння, методисти доходять до висновку про необхідність уникати інформаційних перевантажень, будувати повідомлення з урахуванням життєвого, професійного, мовленнєвого досвіду аудитора, інформацію повідомлення розподіляти рівномірно, чергуючи високоінформативні елементи з низькоінформативними. Результати методичних досліджень вказують на необхідність обмеження інформаційної насиченості аудіотекстів [2, С. 64]. Отже викладене вище, а також факт невеликого обсягу уваги студентів I-II курсів зумовлюють необхідність обмеження інформаційної насиченості аудіотекстів.

Висновки. Інформація, представлена в цій статті, дозволяє сформулювати такі критерії відбору текстового матеріалу для тестового контролю аудитивних умінь студентів немовних факультетів ЗВО: а) відповідність аудіотекстів структурно-типологічним текстоутворюючим ознакам, зокрема когерентності, інформативності, композиційно-логічній завершеності; б) відповідність аудіотекстів ситуаціям і темам професійної сфери усної форми спілкування фахівців певного профілю; в) автентичність аудіотекстів; г) комунікативна спрямованість аудіотекстів; д) доступність аудіотекстів за змістом, характером мовного матеріалу, темпом мовлення; е) новизна та пізнавальна цінність інформації аудіотексту; ж) наявність зорових опор при пред'явленні аудіотекстів; з) посилюючий для сприймання на слух обсяг аудіотекстів; и) обмеженість інформаційної насиченості аудіотекстів.

Література:

1. Кміть О.В. Тестовий контроль аудитивних умінь студентів немовних факультетів вищого педагогічного навчального закладу (2 курс, англійська мова): автореф. дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови». Чернівці: 2000, ДЦНТЕІ. 22 с.

2. Кміть О.В. Тестовий контроль аудитивних умінь студентів немовних факультетів вищого педагогічного навчального закладу (2 курс, англійська мова): дис. на здобуття наук. ступ. канд. пед. наук: спец. 13.00.02 «Теорія та методика навчання: германські мови». Київ: 2000, КДЛУ. 178 с.

3. Кміть О. В. Про методику організації тестового контролю аудитивних умінь англійською мовою студентів немовних факультетів. Вісник Чернігівського державного педагогічного університету імені Т. Г. Шевченка. Чернігів: ЧДПУ, 2009. Вип. 62. С. 64-67.

4. Кміть О. В. Особливості тестового контролю іншомовних умінь студентів немовних спеціальностей з позиції інтеракціонального підходу. «Наука і техніка сьогодні» (Серія «Педагогіка», Серія «Право», Серія «Економіка», Серія «Фізико-математичні науки», Серія «Техніка»): журнал. Київ : Видавнича група «Наукові перспективи», 2022. № 11(11). С. 121-137.

5. Kmit' O. Testing listening comprehension skills at non-linguistic faculties. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference "Development of Modern Science, Experience and Trends", October 11 – 14, 2022, Boston, USA. P. 201-203.

References:

1. Kmit' O.V. (2000). Testovij kontrol auditivnih umin studentiv nemovnih fakultetiv vishogo pedagogichnogo navchalnogo zakladu (2 kurs, anglijska mova) [Testing listening comprehension during the 2 year of a Pedagogical University, non-language faculties]. Extended abstract of candidate's thesis. Chernihiv: SCSTEI [in Ukrainian].

2. Kmit' O.V. (2000). Testovij kontrol auditivnih umin studentiv nemovnih fakultetiv vishogo pedagogichnogo navchalnogo zakladu (2 kurs, anglijska mova) [Testing listening comprehension during the 2 year of a Pedagogical University, non-language faculties]. Candidate's thesis. Kyiv: KSLU [in Ukrainian].

3. Kmit' O.V. (2009). Pro metodiku organizaciyi testovogo kontrolyu auditivnih umin anglijskoyu movoyu studentiv nemovnih fakultetiv [About the technology of testing listening comprehension skills of the students at non-language faculties]. Vysnyk: CSPU 62, 64-67 [in Ukrainian].

4. Kmit' O.V. (2022). Osoblyvosti testovoho kontroliu inshomovnykh umin studentiv nemovnykh spetsialnostei z pozytsii interaktsionalnoho pidkhodu [Peculiarities of test control of non-linguistic departments students' foreign language skills according to interactional approach]. Nauka i tekhnika sohodni - Science and Technology Today, 11, 121-137 [in Ukrainian].

5. Kmit' O.V. (2022). Testing listening comprehension skills at non-linguistic faculties. Proceedings of the III International Scientific and Practical Conference "Development of Modern Science, Experience and Trends", October 11 – 14, 2022, Boston, USA. P. 201-203.